

C
№ 660

NIET BELGIE

MAAR

NEDERLAND EN ENGELAND

KOMT DE EER TOE

VAN DE UITVINDING DER

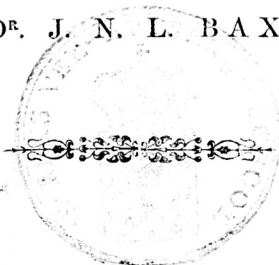
INZICHTING BIJ HET RUNDVEE.

BENEVENS

INLICHTINGEN AANGAANDE DIE KUNSTBEWERKING,

DOOR

D^r. J. N. L. BAX.

TE NIJMEGEN, BIJ

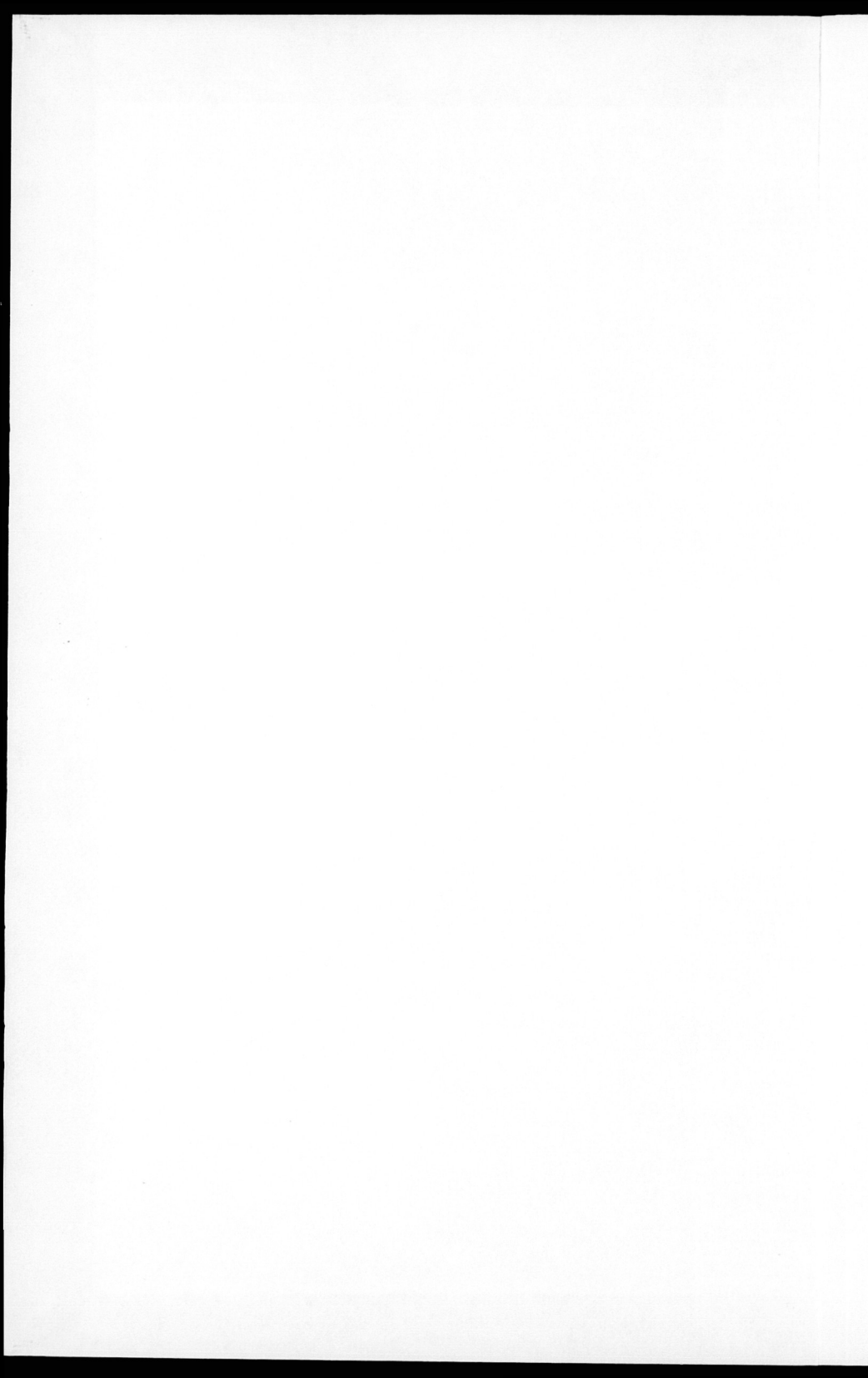
H. C. A. THIEME, JFz.

1856.

Diergen.

C.660

Prijs 25 Cent.

BIBLIOTHEEK
DIERGENEESKUNDE
UTRECHT

BIBLIOTHEEK UNIVERSITEIT UTRECHT

2856 586 3

no 660.

NIET BELGIE

MAAR

NEDERLAND EN ENGELAND

KOMT DE EER TOE

VAN DE UITVINDING DER

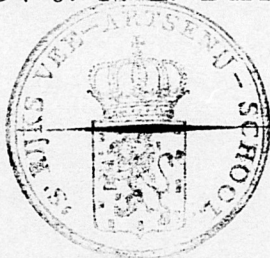
INENTING BIJ HET RUNDVEE.

BENEVENS

INLICHTINGEN AANGAANDE DIE KUNSTBEWERKING,

DOOR

DR. J. N. L. B A X:

TE NIJMEGEN, BIJ

H. C. A. THIEME, JFz.

1856.

PATRIAE ET ARTI.

Aan het vaderland en aan de kunst toegewijd.

Ainsi rien de nouveau dans la Nature et dans les Arts. — Tout ce qu'on fait, a été fait; — tout ce qu'on dit, a été dit; — tout ce qu'on rêve, a été rêvé.

Un Voyage en Orient, par Mr. ALPHONSE DE LAMARTINE, T. I, p. 70.

Alleen geschiedkundige studie is de grondslag van alle ware grondige geleerdheid, en zonder de kennis der geschiedenis van eene wetenschap, is er noch aan hare volmaking, noch aan hare juiste toepassing te denken.

MENSERT.

De geschiedenis is de eeuwige getuige der waarheid.

Twee redenen sporen mij aan, om over de uitvinding der inenting bij het rundvee en over de kunstbewerking zelve te schrijven: handhaving van de eer der prioriteit, van het regt van het Suum Cuique, is de eene; belangstelling in de zaak zelve, de andere reden.

Reeds eene eeuw geleden, hebben Gouvernemēnten, Rijksgrooten en voortreffelijke mannen de inenting bij het rundvee aangemoedigd en getracht de algemeene aanwending derzelve te bevorderen, en Nederland en Engeland mogen onderling met regt den roem eener uitvinding deelen van welken men zich in den vreemde, welligt uit onbekendheid met onze litteratuur, de eer meent te mogen toerekenen. In het jaar 1755, verscheen te Amsterdam, bij K. VAN DER SIJS en K. DE VEER, een

werkje getiteld : „Eerste proefneming over de uitwerkingen van de inentingën der besmettende ziekte bij het rundvee , gedaan in de Beverwijk , door CORNELIS NOZEMAN , Leeraar der Remonstranten te Haarlem , AGGE ROSKAM KOOL en JAN TAK , Doctor in de Medicijnen te Leiden.” Eenige jaren later , in 1799 , zag bij H. C. A. THIEME te Zutphen , een werkje het licht , tot opschrift voerende : „Waarachtig en naauwkeurig Onderwijs voor den landman aangaande rundvee-ziekten en derzelver inenting , door G. C. REICH , Hoogleeraar in de Geneeskunde te Erlangen enz. , uit het Hoogduitsch vertaald , naar den tweeden druk , met eene voorrede van R. FORSTEN , eerste Hoogleeraar in de Geneeskunde aan de Bataafsche Hoogeschool te Harderwijk en Archiater van het voormalig gewest Gelderland ,” enz. Men ziet het dus , de woorden des dichters , boven als motto gebezigd , zijn , ook met betrekking tot de inenting bij het rundvee , volkomen waar ; er is niets nieuws in die ontdekking gelegen en alles , wat men doet , wat men zegt en wat men droomt , aangaande die kunstbewerking , is reeds gedaan , is reeds gezegd , is reeds gedroomd voor meer dan honderd jaren , getuigen de aangehaalde werkes. Nederland is dus ook hier niet achterlijk geweest , en het doet goed aan het hart van ieder , die zich Nederlander gevoelt , op die verdiensten der voorouders met vaderlandschen trots te kunnen wijzen ; ja , de geschiedrollen zijn dáár , om met onwederlegbare bewijzen te staven , dat , niet alleen wanneer het geldt om de wapenen aan te gorden , maar ook dat wij , waar er sprake is van veroveringen op het gebied der kunsten en wetenschappen , met alle regt de woorden tot de onzen kunnen maken , die eertijds de Lacedemoniërs , gedreven door gevoel van eigenwaarde en bezielde door de zucht om den eenmaal duur gekochten roem te handhaven , aan de Macedoniërs toevoegden :

„Wij hebben van onze vaderen niet geleerd anderen te volgen, maar zelve anderen vóór te gaan.” (1)

Wat het belang der zaak zelve, het opsporen namelijk dier hulpmiddelen, welke in staat zijn, om de inenting bij het rundvee zooveel mogelijk aan het doel te doen beantwoorden, aanbelangt, zoo gevoelt men aanstonds van hoeveel nut voor het tegenwoordige geslacht de ondervinding der vorige eeuw zijn moet, endat wij in onze dagen van de onvermoeide pogingen onzer voorzaten de schoonste vruchten kunnen plukken, (2) aangezien de trouwe waarnemingen, die zij ons in bovengenoemde geschriften hebben medegedeeld, en de nuttige wenken en raadgevingen, waarvan dezelve vergezeld gaan, heden ten dage veel licht kunnen verspreiden en des te meer te achten zijn, daar, volgens de thans gevolgd wordende wijze van inenten, tot hiertoe de uitkomsten nog verre van bevredigend zijn, zoo als, behalve uit de treurige berigten, die ons uit Friesland geworden, in welke provincie, van den 11^{den} tot en met den 17^{den} October, 118 runderen aan de besmettelijke longziekte zijn gestorven of te dier zake afgemaakt, bedragende daardoor het gezamenlijk getal, sedert 1 Ja-

---

(1) Geschiedenis van Griekenland, door N. G. VAN KAMPEN, 1834, 4de D., bl. 3.

(2) „Wy hebben het voordeel van de tydt en moeyten die zy (de ouden) besteet hebben om Waarneemingen te maken: en behalven verscheide gelegentheden zouden zy daar geheel van verstookten zyn geweest. Ondertusschen moeten wy ons over deze groote Mannen verwonderen. Indien men van haar wil oordeelen, door de Gedenktekens die zy van haar Geest en Yver hebben nagelaten, schoon zommige van deze verlooren zyn, en zommige andere, schoon in Boeken bewaart, dikwils te zeer veragt zyn door de al te onagtzame Bezitters van deze schatten.” — *Geneeskundige proeven en aanmerkingen nagesien en gemeen gemaakt door een Genootschap in Edenburg. Uit het Engels vertaalt na de Tweede druk, 2de D., bl. 77.*

nuarij dezès jaars 1856, 4413, (van 18 tot en met 24 October zijn er 113 runderen bezweken, zoodat het getal klimt tot 4526) ook nog uit het volgende schijnt te blijken: ingevolge de mededeeling namelijk, die omtrent de inenting, als voorbehoedmiddel tegen de heerschende longziekte van het rundvee, door den Hoogleeraar Dr. P. H. J. WELLENBERGH in de eerste afdeeling van het VIII^{ste} landhuishoudkundig congres is gedaan, [welke mededeeling benevens de beide verslagen in der tijd aan zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken, Mr. G. C. J. VAN REENEN, zijn ingediend, en van wege dat departement zijn in het licht gegeven en opgenomen in het verslag van het verhandelde op het VIII^{ste} Nederlandsche landhuishoudkundig congres, Alkmaar, bij H. J. VAN VLOTEN] zoo geschiedt de inenting thans op het onderste gedeelte van den staart, gelijk door Dr. WILLEMS is aanbevolen. Sommige Belgische veeartsen hebben, wel is waar, dus leest men verder, deze kunstbewerking ook op andere plaatsen beproefd en voornamelijk daartoe de kossem genomen; de uitkomsten dezer inentingën blijken echter zoo ongunstig te zijn, dat deze plaats tot het doen der kunstbewerking al ongeschikt moet afgekeurd worden. Omtrent deze verklaring, in bovenaangehaald verslag afgelegd, zoude met bescheidenheid welligt de meening geopperd kunnen worden: „Of namelijk de inenting op het onderste gedeelte van den staart als minder het vee aantastende, niet juist de reden kan zijn, dat de inenting hare voorbehoedende kracht schijnt te verliezen en bij vele koeijen zonder uitwerking is bewerkstelligd geworden; „uit het tweede verslag zelfs blijkt, dat in sommige stallen de uitkomst zeer ongunstig was, zoodat men voorbeelden aantreft, waar, na de inenting, slechts bij een enkel rund en somtijds zelfs bij geen

een zich het minste spoor van uitwerking vertoond heeft." — Welnu, het is uit dien hoofde, dat ik, in navolging onzer vindingrijke voorzaten, ter inenting eene andere plaats dan het onderste gedeelte van den staart zou voorstellen, maar dan ook met inachtneming der voorzorgsmaatregelen, op welke in de aangehaalde werkjes met nadruk wordt gewezen; terwijl ik voor de ongunstige gevallen waarvan boven gewaagd is, de wederinenting, evenwel elders dan op den staart, zoude aanraden.

In het geschrift van den jare 1755, leest men in het voorberigt, dat de waarnemers binnen kort de proefneming herhalende, *door eenige hulpmiddelen der Geneeskunde*, den goeden uitslag der inenting zullen trachten te bevorderen; op bl. 75 en 76 maken de schrijvers opmerkzaam op de nadeelige omstandigheden en oorzaken, die welligt hebben bijgedragen tot de door hen aanvankelijk verkregene, mingingunstige uitkomsten; bladz. 88 worden de maatregelen aangegeven, die zij zullen in acht nemen, om beter te mogen slagen . . . Omtrent voorbehoeding en genezing der rundvee-ziekte, zijn de voorschriften behartigingswaardig, die in het werkje van het jaar 1799, bl. 40 en volgende worden aangegeven; terwijl op bl. 80 en volg. de voordeelen der inenting, op bl. 88 en volg. de stof, die men kiezen moet en de wijze van inenting, worden vermeld; verder vindt men, op bl. 86 enz., de regelen van voorzigtigheid bij het inenten en eindelijk, van bl. 92 tot 102, de maatregelen in acht te nemen na de verrigte kunstbewerking, de bestrijding der toevallen, in één woord, de geheele nabehandeling naauwkeurig te boek gesteld. Terwijl men op bl. 72 en volg. vindt aangegeven, dat de inenting zeer voldoende resultaten leverde en aller verwachting overtrof, zoo wordt op bl. 78 de belangrijke aanmerking gemaakt, dat aan de inenting hare gewichtigste

voordeelen worden ontroofd, wanneer zij op eene plaats geschiedt, waar de ziekte reeds natuurlijk woedt, daar omgekeerd, uit opgemaakte lijsten *blijkt, dat zoodanige plaatsen, waar de natuurlijke ziekte nog niet is, de geschiktste zijn tot de inenting.* Volgens het werkje van 1755 bl. 75, stierf er aan die besmettelijke ziekte op de stallen des winters meer vee, dan in het land des zomers en daarom zou *het beter zijn de inenting in de weide in het gunstig seizoen te bewerkstelligen.* Aan dezen zoo even genoemden voorzorgsmaatregel, wordt nog al gewigt bijgezet door de aanmerking, die wij vermeld vinden in de reeds genoemde Geneeskundige proeven en aanmerkingen door een Genootschap in Edenburg, uitgegeven te Amsterdam bij JAN HARTIG, 1741, 4de Deel, bl. 223. „Een zaak,” zoo leest men daar, „wilde ik niet voorbijgaan „hier kennis van te nemen: De ziekte die zoo doodelijk „is voor het vee hier te lande is een koorts van een bij- „zonder soort. Ik weet geen middel dat van veel dienst „is geweest, 't zij om dezelve voor te komen of te gene- „zen (1). De beste manier om dezelve voor te komen „is, wanneer men dagt dat *het vee besmet was, of de*

---

(1) Ten einde de verspreiding der longziekte zooveel mogelijk tegen te gaan, wordt met regt aanbevolen om in stallen, waar zij zich geopenbaard heeft, de muren, het hout- en paalwerk meermalen te witten, den grond en voederbak ferm te schrobben, te zorgen voor doorstrooming van versehe lucht, de muren en den grond dikwijls te besprenkelen met vloeibare chloorkalk en vooral de salpeterzure (SMITHSCHE) berookingen, uit een mengsel van salpeter en zwavelzuur bestaande, of liever nog de chloorberookingen van GUYTON-MORVEAU, die zich als luchtzuiverende en rottingwerende middelen bij het heerschen van Epidemische ziekten uitnemend werkzaam hebben betoond, niet te verzuimen; deze laatste worden voortgebracht door, bij een mengsel van een deel bruinsteenpoeder, drie deelen kenkenzout en twee deelen water, langzamerhand twee deelen vitrioololie (zwavelzuur) te voegen.

Eertijds was het zwavelig zuur (Acidum sulphurosum) bekend wegens

„besmetting nabij, om van gras te veranderen, waardoor „zij purgeerden; en dit is de gewone uitwerking van „nieuw gras. Wij konden niet denken dat dit toe te schrijven „ven is aan de bijzondere eigenschappen van het gras als „een nuttig tegengift, dat zij beschermt zijn, zijnde gras „overal meest hetzelfde; maar het moet zijn door deszelfs „purgierende eigenschap: want indien dit zichtbare effect

---

deszelfs bederfwerend vermogen; waarom het als zoodanig gebruikt werd tot zuivering der kleedingstukken, van de lucht in beslotene vertrekken, van brieven die uit plaatsen kwamen, waar besmettelijke ziekten heerschten; opmerkelijk welligt met betrekking tot de voorbehoedende kracht van het zwavelig zuur, is de vraag, welke Prof. G. J. MULDER oppert in het Nederl. Lancet, 2. serie 4. Jaarg. bl. 394: „Is het zwavelwaterstofgas,” zoo leest men daar, „dat uit de grachten van Amsterdam opstijgt, een tegengift (tegen Cholera)? ook dit is niet met zekerheid bekend. Maar er moet in Amsterdam eene oorzaak bestaan van tegenwerking.” — Niet alleen echter in gasvormigen toestand, ook in den vloeibaren staat, dat is eene oplossing van zwavelig zuur in water [Acidum sulphurosum liquidum, S. aqua Solutum, Spiritus Sulphuris per Campanam [§], Esprit de soufre par la Cloche [*]] werd het inwendig als voorbehoedmiddel tegen besmettelijke ziekten gebezigd. Zoo vinden wij door den onsterfelijken H. BOËRHAAVE in zijne Praxis Medica, T. I. pag. 128 aangeteekend, dat OTTO TACHENIUS om zich van de pest te vrijwaren, dagelijks Spiritus Sulphuris per Campanam gebruikte en daardoor van de pest bevrijd bleef, schoon hij zeer vele pestlijders bezocht, en dat hij zich zeer wel bevond, zoolang de pest-diatheze in de lucht was; verder op bl. 196 staat: „Zoo behandelde TACHENIUS gedurende de hevige Italiaansche pest er zeer velen en hij vrijwaarde zich van de ziekte door de Spiritus Sulphuris per Campanam.” Is dit middel thans te regt of ten onregte in vergetelheid geraakt? Zoude het niet de moeite waardig zijn met hetzelfde proeven te nemen, zoo bij besmettelijke ziekten, die de menschen treffen, als bij die waardoor het vee wordt aangetast? Of zal het middel in het lot deelen, dat zoovele middelen te beurt valt: „primo avide sunt excepta, etiam laudata, dein impugnata, iterum defensa, tandem oblivioni tradita?”

[§]. Zie o. L. ERDMANN, Algemeen overzicht der Nieuwere Schiekunde, 1836, 1ste D., bl. 241.

[*] Zie Pharmacopée Universelle, par A. J. L. JOURDAN, T. I. p. 113.

„niet volgt, ben ik bevreest dat zij niet ontsnappen zullen. Dit raad ons het gebruik van purgatiën in deze „ziekte van het vee aan, waarom, onder zoo veele Remediën die gebruikt zijn, en gezegt worden wonderen „te doen, naauwlijks ooit gedagt is. Hebbende deeze ziekte van het vee gemelt”, zoo gaat de schrijver voort, „kan „een vergelijking gemaakt worden tusschen dezelve en „zommige koortzen die het Menschelijk ligchaam aandoen; „voor zoo ver als zij gevonden worden voort te komen „door dezelve eerste oorzaak, te weten, de Lugt en „Weêr. Want zedert eenige jaaren zijn de jaargetijden „niet geregelt geweest. Zij zijn, als men zegt, onvriendelijk geweest. Warme open winters zonder vorst regenachtige zomers en herfstten, zijn de algemeene klagten geweest. Indien daardoor nu een ongesteldheid in „de vogten gemaakt wordt, zal dezelve daarin blijven „zoo lang als de gewone loop van het weêr duurt. Wij „zijn met de beesten onder dezelfde uitwendige invloed „van Lugt en Jaargetijden; en dezelfde ziekten omtrent, „zullen in de lichamen der menschen als in die der beesten gevonden worden, schoon in haar voorkomen eenigzints verschillend; (1) hetgeen niet vreemd is, indien „wij overwegen dat de beesten geduriger en meer onmiddelijk aan deeze invloed blootgesteld zijn, zijnde haar „voedsel altijd hetzelfde, en zeer verschillend van het onze. Zommige hebben zich verbeeld dat deeze ziekte van „het vee voortkwam door de groote zwermen van bloede-

---

(1) „Er bestaat,” zoo lezen wij, 104 jaren later in het Nederlandsch Lancet, 1. Serie, 7 Jaarg. 1845. te Utrecht, bij N. VAN DER MONDE, bl. 527 en 534, „eene groote analogie tusschen de typhouse longziekte van het hoornvee, pneumonia pecorum epizootica typhosa, en de longontsteking met voorheerschende neiging tot versterf bij den mensch, tegen welke laatste de chlorine en een groot vesicatorium zich het heilzaamst hebben betoond.

„looze Diertjes , die in de zomer opkomen (1). Ik zal „hieromtrent niet in geschil treden : Maar dezelfde uit- „wendige oorzaken welke de aangroei van deze insecten „begunstigen , kunnen de ziekten voortbrengen onder het „vee , en ook ziekten van hetzelfde soort onder de men- „schen. Ik heb dit alleen bijgebracht , dus vervolgt de „schrijver , om een algemeene dwaling tegen te spreken , „dat men voor oorzaken van ziekten , zaken neemt die „voor de zinnen blootstaan , en dat alleen omdat zij iets „ongemeens in zich hebben ; terwijl de lugt en veran- „deringen van weêr verwaarloosd worden , dat oorzaken „zijn veel meer vermogend en gedurig , en zekerlijk de „grootste veranderingen in de lichamen voortbrengende , „schoon op een ongevoelige manier.”

Eene gewigtige vraag biedt zich thans ter oplossing aan , of namelijk de inenting , op andere plaatsen dan aan den staart bewerkstelligd , oorzaak kan zijn van zulke ongunstige uitkomsten ? Die vraag , ik meen dat zij ontkenkend moet beantwoord worden. Zoo althans is ook het gevoelen der achtenswaardige schrijvers , die in vroegeren tijd hunne proefnemingen en den uitslag derzelve , met trouw en naar waarheid , waaraan niet te twijfelen valt , hebben te boek gesteld. In het geschrift van 1799 , bl. 79 en 80 , leest men , dat de kwade uitslag van de inenting bij het rund , in de meeste gevallen *niet aan de operatie*

---

(1). Klinkt ééne eeuw later de contagiëusiteitsleer van HENLE wel vreemdsoortiger ? Deze door zijne anatomisch-physiologische kundigheden hooggeachte arts te Berlijn , heeft in nieuweren tijd beproefd , gedeeltelijk op microscopisch onderzoek gegrond , doch meer volgens analogie , de leer der contagia te hervormen en dezelve op materiele oorzaken terug te voeren. De ontdekking van BASSI en ANDOUIN eener contagiëuse en miasmatische ziekte , welke bij de zijde-wormen onder den naam van muscardine voorkomt , gaf HENLE de eerste aanleiding tot deze nieuwe contagiologie , tot de parasiten-theorie ! Zie pathologische studiën van Dr. C. GOBÉE , Utrecht , J. G. VAN TERVEEN & Zoon , 1843 , 1ste D. bl. 31 en volgende.

maar aan de verkeerde behandeling gedurende de ziekte en vooral aan het gebruik van zouten, zuur en al tot eene zure gesting genegen voedsel en andere tegenstrijdige middelen, aan het inenten met kwade stof moet worden toegeschreven. „ In het werkje van 1755 bl. 75, 76, worden als oorzaken der min gunstige resultaten opgegeven : „het groot getal van ingeënte beesten, op een en dezelfde stal bij elkander geplaatst, het gemis van ruime en frissche lucht, het jaargetijde (de winter), het gebrek van versch, zuiverend en verkoelend voedsel, het ontberen van gepaste beweging en van meerdere vrijheid in het land; „*van de kunstbewerking als oorzaak der nadeelige uitwerking, wordt daar niet gesproken*, en echter entte men toen ter tijde in aan de inwendige zijde van de eene heup, bij de bil, eene handbreed ver van den staart af, of op het schouderblad ter zijde van den ruggegraat, edoch is iedere andere plaats even zoo goed daartoe, mits men slechts eene zoodanige uitzoeke, waar het vee niet met de tong bij kan; ten einde te beletten, dat hetzelfde aan de ingeente plaatse likke (1799, bl. 90, 91).

De besmettelijke ziekte bij het vee, die in de 18de eeuw geheerscht heeft en ter beteugeling van welke men destijds de inenting bewerkstelligde, verschilde, het is waar, van de thans heerschende longziekte. Dit onderscheid blijkt behalve uit „De verhandeling van de tegenwoordige ziekte en sterfte van het rundvee,“ door vier geneesheeren in 's Gravenhage 1745 uitgegeven, en uit de uitmuntende beschrijvingen (over de pestziekte der runderen, de bovilla peste 1713, Colon. Allobr 1718 gedrukt) van J. M. LANCISIUS, en (de besmetting onder de runderbeesten, in het latijn gedrukt te Leipzig 1713) van B. RAMAZZINI, ook nog uit het verslag van het jaar 1755, bl. 29, 30, 33, waar men leest : „Immers

dewijl de besmettende ziekte gesteld wordt eene heete ziekte te zijn, in welke het bloed verdikt wordt en die van eene ontsteking, volslagene versterving, koud vuur en verrotting voornamelijk in de boekpens vergezeld gaat enz., verder op bl. 61 en bl. 87, de lijkopeningen van de beesten die aan de door inenting verkregene besmettende ziekte gestorven zijn, leeren, dat de longen, het hart, de lever en milt gezond waren, doch dat de pens (eerste maag) en boekpens (derde maag) sterk ontstoken en de dunne darmen mede, doch in mindere mate waren aangedaan." In het geschrift van 1799, bl. 12 en bl. 84 wordt van het onderscheid tusschen de veepest en de zoogenoemde longziekte bepaald gewag gemaakt. Dat evenwel de long niet altijd vreemd is geweest aan het lijden bij de pestziekte der runderen, welke in de vorige eeuw heerschte, kan men uit de beschrijvingen derzelve, gedeeltelijk vermoeden en ten deele bewijzen. In het werkje toch van 1755 vindt men op bl. 49 onder de door LANCISIUS aangegevene teekenen, dat de meeste (runderen) benaauwd rieken, zeer bezwaarlijk ademen, ook niet zelden hoesten, en RAMAZZINI spreekt van hevige benaauwdheid, moeilijke ademhaling met diep gesteun; op bl. 52 vindt men opzigtens de beesten, die door inenting de ziekte gekregen hebben, gewag gemaakt van kugchen, op bl. 53, 54, 56, 57, 58, 64 en 70, dat de ademhaling zeer moeilijk was en het beest bij vlagen steunde, anderen kuchten, hoestten. Welligt zal men deze verschijnselen op rekening van de hevige koorts stellen; maar opmerkelijk is het, dat de meeste beesten weinig dronken, terwijl zelfs een rund het drinken ten eenen male weigerde, bl. 53, 55, 56, 65. — Ook in het werkje van 1799 staat op bl. 22 vermeld: „Eenige runderen verraden door een dikwijls herhaald hoesten, een gebrek in de long, 't welk gemeenlijk in eene ontsteking

bestaat en in den longenbrand uitloopt ;” verder op bl. 32, „na den dood zijn, de longen meerendeels geheel week en zelden zonder ontsteking, brand, verharding of eenige andere fout enz., en op bl. 33, 34, „sommigen hebben goede en gezonde longen, bij anderen zijn dezelve zeer ontstoken en brandig.” — En nu, dat er tusschen de rundveeziekte, die in de vorige eeuw woedde en tusschen de longziekte der beesten, die thans heerscht, onderscheid bestaat, zulks ontnemt niets aan de waarde der stelling, dat aan Nederland en Engeland de verdiensten toekomen van het eerst, reeds meer dan honderd jaar geleden, de meening geopperd te hebben, om door inenting besmettelijke ziekten bij runderen te voorkomen, en tijd noch geldelijke offers ontzien te hebben, ten einde door proefnemingen het nieuwe denkbeeld aan den toets der ervaring te onderwerpen; op Nederlandschen bodem dus behoort de prioriteit der uitvinding van de inenting bij het rundvee te huis; nevens zoovele andere hecht zij eene nieuwe parel aan Neerland's kroon op het schoone gebied der kunsten en wetenschappen; die kroon, het regtmatig erfdeel onzer vaderen, gehandhaafd te zien en zelf, naar vermogen, met de wapenen der waarheid in de hand, tegen vreemde aanmatiging te handhaven is, een streelend genot voor ieder dien Nationaal eergevoel bezielt, dien de roem zijner Natie, de eer van het vaderland na aan het harte ligt.

Moge, tot bevestiging dier beiden, deze geringe letterarbeid in de verte iets bijdragen! Mogen mijne zwakke pogingen, al is het dan ook slechts in geringe mate, aan het doel beantwoorden, naar hetwelk ieder burger moet streven, behartiging namelijk, van het maatschappelijk belang en medewerking tot nut van 't Algemeen! Mogen ten slotte, deze wenken tot verder onderzoek aanleiding geven en de lust aanwakkeren, om de waarnemingen van

vroegere dagen , in dezen tijd met onverdroten ijver aan den toets der ervaring te onderwerpen , immer met het oog op de nuttige raadgevingen , die ons uit de vorige eeuw zijn nagelaten ! En was dan aan de voorzaten het voorregt der uitvinding van de inenting bij het rundvee toegedacht , welligt is voor het tegenwoordige geslacht de schoone taak voorbehouden , om die kunstbewerking tot die hoogte van volkomenheid te brengen , dat dezelve een zeker voorbehoedmiddel darstelle tegen de longziekte der runderen , eene plaag welke zoo vernielend aan eene der weligste hartaders van onze Nationale welvaart knaagt , en van welke het te wenschen ware , dat ons binnen kort niets dan de treurige herinnering overbleve !

Om de ruime toepassing , die het gezegde vindt , eindig ik met de woorden van eenen man , wiens nagedachtenis en geschriften aan alle voorstanders van echt wetenschappelijke kennis en aan alle vereerders van ware grootheid en verheven zieleadel dierbaar is en blijven zal , van den waardigen PH. W. VAN HEUSDE , in leven beroemd Hoogleeraar en een der sieraden van Utrecht's Hoogeschool. — „Meer in het toepassen van het gevondene , dan in het vinden zelve moet onze wijsheid bestaan” (1).

---

(1) Zie : Brieven over hooger Onderwijs , bl. 27. 1835.

